במלוה צריך למשכון קמיפלגי מר סבר [א]מצוה קא עביד שלהולהו והוי שומר שכר ומר סבר לאו מצוה קא עביד שלהנאתו מתכוין והוי שומר חנם: אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוחת והולך: אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול [ב]ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא ופסל וקרדום הואיל ונפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו: **מתני'** [ג]המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח בין שומר שכר ישבע [ד]רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: **גמ'** תנו רבנן המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע למימרא דסבר ר' מאיר [ה]נתקל לאו פושע הוא והתניא [ו]נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר [ז]מחייב בהזיקן וחכמים אומרים [ח]פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן [ט]דבנתקל פושע פליגי [י]אמר ר' אלעזר תברה מי ששנה זו לא שנה זו ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כי דיניה והאי כי דיניה ואתא רבי אליעזר למימר [כ]אין גמרא כר' מאיר ומיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי שלומי בעי ואפילו שומר חנם נמי התינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע דלא פשע ואפילו

במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי' הכי איכא מלוה: **מרא.** פוסיי"ר: **פסל.** דולייר"ה: **קרדום.** כישנוא"ה: **מתני' ישבע.** שלא פשע ויפטר. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי חייב שאין זה אונס אלא כגניבה ואבידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: **ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני וכו'.** כלומר אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אבל תמיה אני על זה ועכ"ז היאך נפטרין בשבועה. ובגמרא מפרש תמיהה: **גמ' נתקל לאו פושע הוא.** דקאמר ישבע שלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי בנתקל מנתקל לא הוי ועוד דהא פוטר לנושא שכר אלמא אונס חשיב ליה: **וקיימא לן.** בבבא קמא בהמניח את הכד (דף כט.): **האי כדיניה.** דודאי נתקל לאו פושע הוא ונושא שכר ישלם דאי נמי לא הוי פושע דינייה לשלם: **התינח במקום מדרון.** דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: **שלא במקום מדרון.** ודאי פושע הוא:
ואפי'

במלוה צריך למשכון. פי' בקונטרס להשתמש ואין להקשות לפירושו דאמאי קאמר לעיל (דף פא:) מתניתין דלא כרבי אליעזר נוקי מתניתין באין צריך למשכון דסוגיא דשמעתין דלעיל אתיא אליבא דרבה דקיימא לן כוותיה אי נמי אי מתני' איירי באין צריך לא הוה פליג רבי יהודה ור"ח פירש צריך למשכון היינו שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון ולפירושו א"ש דלא מצי לאוקמי מתני' באין צריך אבל אין נראה פירושו דלישנא דצריך למשכון לא משמע הכי ועוד דאע"ג דאין רוצה להלוות אלא על המשכון מלוה קעביד שבלא משכון אין לו להלוות כיון שירא להפסיד ואפשר במשכון: **איסור** (לעיל) דאמר ר' יצחק שלא בשעת הלואתו. פי' בקונטרס דשלא בשעת הלואתו קני ליה להתחייב אף באונסין ולפירושו הא דאמר בפ"ק דפסחים (דף ה:) דחייב לבער פקדונות של כותים כשקבל עליו ישראל אחריות היינו דוקא כשקבל עליו אחריות דאונסין [ו]דהא מלוה על המשכון של חמץ בשעת הלואה אע"ג דאחריות המשכון עליו מגניבה ואבידה מדשמואל ואפי' בדלא פריש כדפ"ל דמה שכנגד המשכון במפורש דמי אפ"ה אין חייב לבער אם לא מטעם דקני ליה לגמרי שלא בשעת הלואתו כדרבי יצחק ומיהו נראה דשלא בשעת הלואתו לא קני להתחייב באונסין אלא דהוי שומר שכר דהא מדמה מתניתין דקתני שומר שכר לדרבי יצחק וכן פי' בהלכות בה"ג שהבאתי לעיל וכן פירש בשערים דרב האי גאון בשער מ"ב וצריך לפרש מאיזה טעם יהיה שומר שכר דאי חשיב קנין גמור אפילו באונסין יתחייב ואי לא חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכר וי"ל דבההיא הנאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף ח: ושם) דקדשה במשכון לאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכר ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת היינו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו וא"ת ולמה יחשב שומר שכר בשביל כך והלא כך היה יכול לקדש במעותיו וי"ל דכיון דעכשיו שנוטל משכון אין מעותיו בידו חשיב שומר שכר לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף לא: ושם) פליגי רבנן אר"מ דאמר ישראל שהלוה לכותי על חמצו עובר עליו ומפרש התם דפליגי בדרבי יצחק דרבנן לית להו דר' יצחק א"כ כ"ע אית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישראל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי"ל כשמואל והוי שומר שכר אפי' בדלא פריש כדפרישית דהא משום דר' יצחק לא הוי אלא ש"ש ואפ"ה מיקרי חמצו וי"ל דמשום חיוב דשומר שכר לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר' יצחק[ז]:

וסבר רבי מאיר כו'. אבל דר' יהודה לא קשיא ואע"ג דחכמים דפטרי בנשברה כדו ולא סילקה הוו ר' יהודה כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח: ושם ד"ה אמר) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע"ג דלא הוי אנוס גמור פטור בנשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב בור אלא שנעשה בפשיעה אבל בשנעשה באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה פטור כדקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור וא"ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אנוס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב"ק דף כו:) מפצע תחת פצע לחייב על אונס כרצון וי"ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה דאמרינן סוף פרק שני דב"ק (דף כ.) דנפל ברוח שאינה מצויה מן הגג חייב נזק ורוח שאינה מצויה הוי כעין אבידה כדאמרינן סוף פרק ד' וה' (שם ד' מה.) וכולן חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ מש"ח ומוקי לה התם דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה ש"ח כלתה שמירתו כו' ושמירה פחותה היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמשמע בריש הכונס (שם דף נה:) והוי כעין גניבה ואבידה דש"ח פטור וש"ש חייב אבל באונס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה ישן ובא חבירו וישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב ובהגוזל בתרא (שם דף קיב.) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו וברים המניח (שם דף כו: ושם ד"ה ושמואל) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שינויי דהתם דפטר ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (דף לב.) היה בעל חבית ראשון כו' ואם עמד בעל חבית פטור בעל קורה והרבה כיוצא בזה וא"ת ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אנוס הוא ומחייב שומר שכר אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק וי"ל דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכך פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אבידה דהוי קרוב לפשיעה כדאמר בהשואל (לקמן דף צד:) דאבידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס ורוח שאינה מצויה חשובה כעין אבידה ולהכי חייב בה אדם המזיק וכן משמע בהגוזל קמא (ב"ק דף צט: ושם ד"ה אימא) דפריך למאן דפטר טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מברייתא דקתני בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר השתא מה היה סברתו של מקשה שהוא כנושא שכר אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר היה לו לומר מפני שהוא פושע ואי סבר שדומה לגניבה ואבידה אעפ"כ חייב כדין אדם המזיק אם כן מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגניבה ואבידה בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר אלא ודאי אדם המזיק חייב בכעין אבידה ופטור בכעין גניבה והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דאומן לכעין אבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה[ח]:

[ט]**מאי** משתבע. מעיקרא הוה אתי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג אבל השתא דתרלת דכי נמי לא שינה דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום תקנת חכמים אם כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא ומשני שבועה שלא בכוונה שברתיה:

הדרן עלך השוכר את האומנין

עין משפט
נר מצוה

צא א מיי' פ"י מהל' שכירות הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עג סעי' כ:

צב ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע שם סעי' א:

צג ג מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצ סעי' א:

צד ד מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הל' ז ופ"ו מהל' חובל ומזיק הל' ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיב סעי' ד:

צה ה מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ שם וסי' תיא סעי' ג:

מסורת הש"ס

א) נ"ל רבי אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע, ב) ב"ק כח: כט. לט:, ג) [ע' תוס' לקמן קיח. ד"ה זמן כ"ד], ד) [ב"ק כט. וש"נ], ה) [עיין פרש"י לדף פג.], ו) בה"ג והא דאמרינן כיון דאיהו מיגניב ומתביד מחייבתו כו' היינו פי' דמגניב או מתביד באונס. רש"ל, ז) בה"ג. אבל שומר שכר בלא קבלת אונס לא מחייב לבער והכי איתא בפרק קמא דפסחים צריך לפרש מיגנב ומתבד באונס כדפי' לעיל ובהלכות גדולות בהלכות פסחים כתב דחייב לבער אפילו לא קבל עליו אונסין ע"כ הבה"ג. ורמב"ם ורא"ש הוסיפו אפילו שומר חנם שחייב רק בפשיעה וכן בטור א"ח סי' תמ. רש"ל, ח) [וע' תוס' ב"ק מ: ד"ה ושמואל], ט) [עיין לדף פג.].

מוסף רש"י

במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. ר' אליעזר סבר כיון דצריך למשכון אין כאן מלוה ולהנאתו נתכוין והוי כשומר חנם, ור' עקיבא סבר כיון דפוחת עליו והולך מלוה הוא ולא הוי עליו אלא כשומר שכר (שבועות מד:). נשברה כדו ולא סילקו כו' פטור מדיני אדם. לשלם. וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים, שנתכוין להפסיד את ישראל (גיטין נג.). משום דלא סליק (ב"ק כט.). אין גמרא כר' מאיר. דשניהם פטורין בשבועה שמעתי אף אני, ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע, דהא בעלמא כר' יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולא אנוס, אלא שומר שכר כו' (לקמן פג.). הדרן עלך השוכר את האומנין

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"א. כתובות עה ע"ב וש"נ:

לעזי רש"י

פוסיי"ר [פושויי"ר]. מעדר.
דולייר"א [דולידויר"א]. מעצד (מעין גרזן).
כישנוא"ה [בישאגוי"ר]. כלי התוחך משני ראשיו.